

ВІДГУК

офіційного опонента Бігняка Олександра Валентиновича

на дисертацію

СУХАНОВА МАКСИМА ОЛЕКСАНДРОВИЧА

**«КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ УЧАСНИКА
ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ»**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена необхідністю гармонізації корпоративного законодавства нашої держави до вимог Європейського Союзу у відповідності до взятих Україною зобов'язань у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, та набуттям Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Низка кроків в цьому напрямі, зокрема прийняття 6.02.2018 р. Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», який вніс суттєві корективи у правовий статус товариств з обмеженою відповідальністю та його учасників, вже зроблена. Законом запроваджується реформування системи корпоративного управління в Україні. На цьому шляху вже досягнутий певний прогрес, однак зважаючи на масштаб реформи та її завдань, залишається досить багато невирішених проблем, які потребують комплексного ґрунтовного науково-теоретичного аналізу та переосмислення. Нагальність такого дослідження продиктована, зокрема, необхідністю вдосконалення правового статусу учасників ТОВ, а також підстав набуття, здійснення та припинення корпоративних прав та обов'язків учасників товариства з обмеженою відповідальністю. Деякі аспекти проблеми були предметом наукових пошуків вітчизняних фахівців, чий доробок покладений в основу дослідження, однак є недостатнім та певною мірою застарілим.

Зазначені обставини зумовлюють актуальність теми дисертаційного дослідження з теоретичної та практичної точок зору.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлений творчим опрацюванням здобувачем наукового доробку провідних вчених та значного масиву нормативних актів в сфері корпоративного управління, вдалою та раціональною структурою дисертаційного дослідження, а також використанням сучасної методології юридичної науки. Досягненню мети дисертаційного дослідження, яка визначена автором як комплексне дослідження корпоративних прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю, сприяє вдала та логічна конкретизація її у завданнях дослідження. Згідно до вимог, автор визначає об'єкт (суспільні відносини щодо реалізації корпоративних прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю) та предмет дослідження (наукові погляди, законодавство України і практика його застосування, нормативно-правові акти іноземних держав, що регламентують корпоративні права та обов'язки учасника товариства з обмеженою відповідальністю, а також судова практика України).

Аналіз тексту дисертації свідчить про високий рівень наукових узагальнень, логічність та послідовність у досягненні його мети. В роботі здійснено ґрунтовне опрацювання категоріального апарату. Автор застосовує різноманітні загальнофілософські підходи та новітні загальнонаукові, спеціальні та юридичні методи наукового пізнання, що створює підставу для формулювання коректних та обґрунтованих висновків, які є цінними для розвитку доктрини корпоративних прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю.

Про актуальність дисертаційного дослідження свідчить і те, що воно виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету імені Івана Франка «Проблеми охорони і захисту прав інтелектуальної власності» на 2016-2018рр., «Новелізація законодавства України у сфері інтелектуальної власності та його гармонізація з правом Європейського Союзу» на 2019-2021 рр., «Національні та світові стандарти правової охорони інтелектуальних, інформаційних та корпоративних прав» (2022 – 2024 рр.), а також програми розвитку кафедри на 2021 – 2026 роки.

Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

полягає в тому, що дисертаційна робота Суханова Максима Олександровича є одним з перших комплексних досліджень корпоративних прав та обов'язків учасника ТОВ, яке заповнює прогалини у вирішенні теоретичних-прикладних проблем правового регулювання корпоративних прав та обов'язків учасників ТОВ. Висловлені пропозиції та рекомендації відзначаються достовірністю.

Оцінюючи науково-теоретичні здобутки автора, доцільно виділити вагомі результати, які конкретизовані у положеннях, винайдених автором вперше та положеннях, які дістали подальший розвиток.

Заслужують на увагу пропозиції щодо розуміння дефініції корпоративних прав учасника ТОВ; визначення механізму повідомлення учасників ТОВ про намір продати свою частку (частину частки) третій особі; доцільності надання учаснику ТОВ, який частково вніс свій вклад у статутний капітал, право на отримання дивідендів пропорційно до внесеного вкладу.

Дисертантом влучно розвинено положення про спосіб внесення вкладів до статутного капіталу ТОВ; доцільність закріплення у чинному законодавстві України можливості внесення до статутного капіталу ТОВ не лише майнових вкладів, а й особистих; закріплення виконавчого напису нотаріуса на документах, за якими стягнення заборгованості здійснюється у безспірному порядку як правову підставу стягнення нарахованих та несплачених дивідендів учаснику ТОВ; доцільність заборонити на законодавчому рівні уступку переважного права на придбання частки (частини частки) іншого учасника товариства, що продається третій особі; доповнення переліку документів, на підставі яких державний реєстратор проводить реєстраційні дії у разі накладення арешту на частку в статутному капіталі, додати постанову про накладення арешту.

У першому розділі автором на підставі аналізу чинного законодавства та наукових підходів запропоновано розуміння категорії корпоративних прав учасника ТОВ як сукупності самостійних суб'єктивних прав, що виникають з майнової та/або особистої участі в товаристві, види, зміст та особливості реалізації яких визначені законодавством, локальними актами товариства та корпоративними

договорами у разі їх укладення учасником, що є вагомим науковим результатом, як і пропозиції щодо внесення змін у Закон «Про ТОВ».

Другий розділ містить цінні пропозиції про підстави набуття корпоративних прав учасника ТОВ, яким на думку дисертанта є юридичний склад – прийняття рішення про створення товариства; державна реєстрація товариства; внесення майнового вкладу в статутний капітал ТОВ (якщо прийнято відповідне рішення про його формування).

У третьому розділі обґрунтовано пропозиції щодо змін та доповнень статей 26, 27 Закону «Про ТОВ», а також розуміння змісту права на участь в управлінні товариством. Особливу цінність доробку здобувача надає використання іноземного досвіду правового регулювання права на участь в управлінні товариством, забезпечення прозорості інформації про господарську діяльність товариства.

Таким чином, зміст роботи та положення наукової новизни доводять ґрунтовний характер проведеного дослідження та свідчать про вміст у ньому цінних науково-теоретичних та практичних пропозицій і рекомендацій.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні теоретичні висновки та практичні рекомендації, що містяться у дисертації, викладені у 7 наукових публікаціях у фахових виданнях та у 8 тезах доповідей і повідомлень на конференціях.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть використовуватися в якості підвалин подальших досліджень правового статусу учасників ТОВ, у правотворчості, у правозастосовній діяльності, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу дисертаційного дослідження та представлених наукових публікацій факти порушення академічної доброчесності не були виявлені.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження.

За загальної позитивної оцінки дисертації М.О. Суханова необхідно висловити низку зауважень та звернути увагу на твердження, які потребують додаткового обґрунтування, а саме такі:

1. Дисертація здобувача спрямована на дослідження новел правового регулювання корпоративних прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю. На це наголошує безпосередньо дисертант у тексті роботи, зокрема у вступі (ст.22 дисертації). Автор зазначає, що Законом «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» змінюються підходи у правовому регулюванні статусу товариства та його учасників, здійснюється реформування системи корпоративного управління, запроваджуються нові поняття та інструменти (корпоративний договір, безвідклична довіреність з корпоративних прав, значні правочини, правочини із заінтересованістю, що прямо або опосередковано стосуються корпоративних прав та обов'язків учасника у такому товаристві).

Позитивно оцінюючи детальний аналіз застосування корпоративного договору та його вплив на реалізацію корпоративних прав та обов'язків учасника товариства, дисертантом практично не згадано про безвідкличну довіреність з корпоративних прав. Видається, що аналіз корпоративного договору без використання механізму безвідкличної довіреності з корпоративних прав звужує можливості для наукового осмислення вищезгаданого інституту та його застосування на практиці.

2. Схвально оцінюючи дихотомічний поділ порядку виходу учасника на “умовний” та “безумовний”, все ж видається, що дисертантом недостатньо детально проаналізовано усі аспекти та наслідки такого виходу. Дійсно, дисертантом акцентовано увагу на порядку виходу в залежності від розміру частки та згадано про необхідність проведення відповідних розрахунків. В той же час, особливості виплати такої частки розкрито доволі поверхнево. Зокрема, відсутній аналіз щодо особливостей заміни грошових коштів зобов'язанням із передачі такого майна. На практиці, такі випадки є непоодинокими, коли товариство має обов'язок провести відповідний розрахунок, але грошових коштів станом на момент розрахунку недостатньо.

Інший важливий аспект щодо виходу учасника, який недостатньо розкритий дисертантом – надання доступу до документів фінансової звітності, інших

документів, необхідних для визначення вартості його частки, оскільки визначення вартості частки також може бути моментом, де є ймовірність виникнення корпоративних спорів.

3. Автор стверджує, що однією із передумов прийняття Закону «Про ТОВ» став обов'язок України, відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством, привести вітчизняне корпоративне законодавство у відповідність до сучасних європейських стандартів, серед яких важливу роль відведено вдосконаленню правового регулювання корпоративних прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю (*corporate legal rights and obligations in the limited liability company*). Однак, станом на сьогодні, Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством є недіючою, а обов'язки щодо гармонізації законодавства України до вимог ЄС передбачені Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

4. Здобувач обґрунтовує актуальність дослідження необхідністю привести вітчизняне корпоративне законодавство у відповідність до сучасних європейських стандартів. У цьому контексті було б цікаво почути думки дисертанта про ступінь гармонізації законодавства України про ТОВ, зокрема правового регулювання корпоративних прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю та конкретизовані пропозиції щодо підвищення рівня його апроксимації до права ЄС.

5. Запорукою успіху будь-якого дослідження дисертаційного рівня є творче використання методології наукового дослідження. Певною вадою роботи є недостатньо докладна її характеристика. Вимагають пояснення розмежування дефініцій «методи» та «прийоми» наукового пізнання.

6. Надаючи характеристику методів дослідження, необхідно надати роз'яснення ролі раціональних та ірраціональних засобів пізнання в ієрархії

методів, які застосовувалися при впровадженні представленого дослідження та їх значення для отримання достовірності його результатів.

7. Твердження автора щодо підстав набуття корпоративних прав учасника ТОВ вступають у певну колізію. Так, на с. 4 автор стверджує, що підставами набуття корпоративних прав учасника ТОВ є юридичний склад – прийняття рішення про створення товариства; державна реєстрація товариства; внесення майнового вкладу в статутний капітал ТОВ, а далі вказує, що похідними підставами набуття корпоративних прав та обов'язків учасника ТОВ є: 1) відчуження частки в статутному капіталі ТОВ; 2) перехід частки до спадкоємця або правонаступника учасника-юридичної особи в процесі реорганізації; 3) звернення стягнення на частку учасника товариства.

8. Автор має надати пояснення щодо місця у юридичному складі 3 пункту, який утворює підстави виникнення корпоративних прав учасника ТОВ, адміністративних процедур.

9. Висновок – це остаточна думка про що-небудь, логічний підсумок, тому автор формулює висновок 10 неналежним чином, а саме:

« Проаналізовано переважне право учасника ТОВ на придбання частки, що пропонується для продажу третій особі. Запропоновано механізм повідомлення учасників ТОВ про намір продати свою частку (частину частки) третій особі. Учасник ТОВ, що бажає відчужити частку, подає письмове повідомлення товариству. Товариство зобов'язане направити копію повідомлення всім іншим учасникам ТОВ протягом встановленого строку за рахунок того учасника ТОВ, який має намір відчужити частку. Запропоновано процедурні моменти механізму повідомлення визначати локальними актами товариства», що не може розглядатися як логічний підсумок.

10. Дисертаційну роботу прикрасило б виділення структурного компоненту (підрозділу), де б висвітлювалися особливості врегулювання прав та обов'язків учасника товариства з обмеженою відповідальністю в Європейському Союзі та державах-членах. Наразі певні положення наведені в дисертаційному дослідженні, однак вони розпорошені в роботі, а дисертант в багатьох випадках обмежується їх

наведенням, не здійснюючи при цьому їх аналізу та можливостей врахування при реформуванні законодавства України (наприклад с. 37, 165)

Висновок

Аналіз представленої дисертаційної роботи надає підстави для висновку, що дослідження М.О. Суханова є завершеною науково-дослідною роботою, яка містить аргументовані науково-теоретичні положення, що є новими у теорії та практиці юридичної науки. Дисертація за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р.) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор, Максим Олександрович Суханов, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузь знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук,
професор, завідувач кафедри
історії держави та права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Бігняк О. В.